

ВИРОБНИЧІ ПРОГРАМИ ЯК СПОСІБ ДОСЯГНЕННЯ СТАБІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИРОБНИЧИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

ПРОИЗВОДСТВЕННЫЕ ПРОГРАММЫ КАК СПОСОБ ДОСТИЖЕНИЯ СТАБИЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ

PRODUCTION PROGRAM AS A WAY TO ACHIEVE SUSTAINABILITY OF INDUSTRIAL ENTERPRISES IN UKRAINE

Розглядаючи підприємство як цілісну систему, можна сказати, що за нинішніх умов існування ринкової економіки в Україні, гостро постало питання про забезпечення стабільного функціонування підприємства через безліч зовнішніх та внутрішніх факторів. У даній статті запропоновано одна із можливих альтернатив вирішення даної проблеми. Крім того, визначено фактори, що найбільшою мірою впливають на виробничий процес на підприємстві із визначенням, яким чином даний фактор реалізується на підприємстві або від чого він залежить. Також в статті розглянуто напрямки досягнення успіху в забезпеченні стабільної діяльності підприємства і визначено значення проведення оптимізації виробничих програм. Описано основні показники фінансової стійкості в контексті забезпечення фінансової стабільності через визначення їх нормативних значень. Наукова новизна результатів дослідження полягає у обґрунтуванні розгляду фінансової стабільності підприємства через використання системи планів та програм, зокрема виробничої програми та показників, які її визначають. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження виявляється у використанні систематизованого матеріалу статті для здійснення більш зручного контролю за досягненням стабільності роботи підприємства, через оптимізацію виробничих програм.

Ключові слова: виробнича програма, стабільна діяльність, нормативні значення, фінансові показники.

Рассматривая предприятие как целостную систему, можно сказать, что в нынешних условиях существования рыночной экономики в Украине, остро встал вопрос об обеспечении стабильного функционирования предприятия через множество внешних и внутренних факторов. В данной статье предлагается один из возможных альтернатив решения данной проблемы. Кроме того, определены факторы, в наибольшей степени влияют на производственный процесс на предприятии с указанием, каким образом данный фактор реализуется на предприятии, от чего он зависит. Также в статье рассмотрены направления достижения успеха в обеспечении стабильной деятельности предприятия и определены значения проведения оптимизации производственных программ. Описаны основные показатели финансовой устойчивости в контексте обеспечения финансовой стабильности путем определения их нормативных значений. Научная новизна исследования заключается в обосновании рассмотрения финансовой стабильности предприятия через использование системы планов и программ, в частности производственной программы и показателей, которые ее определяют. Теоретическое и практическое значение исследования проявляется в использовании систематизированного материала статьи для осуществления более удобного

контроля за достижением стабильности работы предприятия, через оптимизацию производственных программ.

Ключевые слова: производственная программа, стабильная деятельность, нормативные значения, финансовые показатели.

Considering the company as a whole system, in existent Ukrainian economic we had question of ensuring the stable operation of the company through a variety of external and internal factors. In this article we propose the possible alternative solutions to the problem. In addition, the factors that which are the most affected by the production process in the company with an indication of how this factor is implemented in the company on which it depends. The article also describes variants of success in ensuring stability of the company and the values of the optimization of production programs. Also, this article describes the indicators of financial stability of ensuring financial stability by determining the normative values. Scientific novelty of the research justify the consideration of the financial stability of the enterprise through the using of plans and programs in particular the production program and parameters. Theoretical and practical importance of the research gives us convenient monitoring the achievement of the stability of the enterprise through the optimization of production programs.

Keywords: production program, stable operation, normative values, financial performance.

Вступ. За умов нестабільної ситуації в Україні, підприємствам стає важче успішно та стабільно вести свою діяльність протягом тривалого часу. Неможливість своєчасного покриття свого платіжного балансу породжує особливо гостру проблему ефективного управління на виробничих підприємствах одного з основних двигунів розвитку економіки України. Все більше уваги підприємства починають приділяти процесу планування, а, отже, оптимізувати власні виробничі програми.

Теоретичні, методологічні та загальні методичні питання планування та програмування діяльності підприємств, методичного забезпечення розробки та формування програм для промислових підприємств, теоретико-методичні основи забезпечення стабілізації підприємства знайшли відображення в працях зарубіжних і вітчизняних учених. Серед яких найбільшого внеску зробили Пашута М. Т., Швиданенко Г.О., Москалюка В.Є., Тарасюк Г.М., Шваб Л.І., Перерва П.Г., Гаркавенко С.С. У економічній літературі проводяться дослідження ємності ринку, аналіз виробничих потужностей підприємств, основні тенденції створення виробничих програм, але питання розробки виробничих програм з метою стабілізації діяльності підприємства ще до кінця не вирішене, оскільки на даний момент існують різні підходи економістів до способів досягнення стабільної діяльності підприємств і розрахунку оптимальних виробничих програм.

Постановка завдання. Метою статті є визначення напрямів можливого досягнення стабільності роботи підприємства з обґрунтуванням важливості оптимізації виробничої програми для виробничого підприємства.

Методологія. В статті використовувались діалектичні методи, а саме - системний підхід, синтез, структурно-логічний аналіз, структурно-цільовий аналіз і абстрактно-логічний аналіз.

Результати дослідження. Досить часто поняття «стабільність діяльності

підприємства» ототожнюють з поняттям «фінансова рівновага». На нашу думку, дане твердження є не до кінця справедливим, адже, сам виробничий процес на підприємстві(мова піде саме про підприємства, які займаються виробничою діяльністю) залежить від ряду факторів, зокрема таких:

- забезпечення сировиною та напівфабрикатами в необхідній кількості і в необхідний строк;
- якість роботи фінансової служби підприємства (контроль за вчасним погашенням дебіторської заборгованості);
- підкріплення показників виробничої програми необхідними фінансовими можливостями(для контролю і своєчасного корегування операційними рішеннями процесу виробництва);
- матеріально-технологічна база як інструмент реалізації виробничої програми, а саме - відповідність використовуваної технології сучасним ринковим умовам;
- здійснення постійної інноваційної діяльності, йти «в ногу» з розвитком науково-технічного прогресу;
- ефективність роботи системи менеджменту, особливо стосується підприємств, які мають організаційні структури, відмінні від лінійних;
- маркетингове обґрунтування запитів продукції, що виробляється (а саме асортимент і наявність відповідної частки вмісту корисного компоненту, особливо для підприємств, що використовують стратегії диверсифікації) - важливість полягає у оптимальному підборі кількості готової продукції, що зберігається на складі;
- обґрунтованість використання обладнання на підприємстві - дає можливість забезпечити максимально ефективний час роботи для одиниць устаткування і раціонально розподіляти його знос;
- ефективна кадрова політика, яка проявляється в відповідності компетенцій працівникам займаним посадам, і відповідність навичок і вмінь працівників їх кваліфікації.

Всі вище названі фактори, в залежності від того, як вони впливають на стабільність діяльності підприємства можна поділити на 2 категорії:

- пов'язана із забезпеченням і плануванням виробничої програми підприємства;
- пов'язана із забезпеченням фінансової стійкості.

Розглянемо дані категорії більш детально, оскільки їх аналіз дає можливість в подальшому на основі отриманої інформації приймати такі рішення, які б забезпечували стабільну роботу підприємства.

Процес формування виробничих програм є досить складним і трудомістким. Тому його розглядають як сукупність двох підпроцесів, а саме - стратегічного і оперативного планування. Кожен із них незалежно від строку на який планується, має на меті створити оптимальну виробничу програму.

Оптимальна виробнича програма (річний план виробництва) - це програма, яка відповідає структурі ресурсів підприємства та забезпечує найкращі результати його діяльності за визначеними критеріями. Дана програма повинна

включати певну номенклатуру продукції, її обсяги (у натуральних та вартісних показниках), числові значення критеріальних техніко-економічних, соціальних та інших показників, а також враховувати обмеження щодо матеріальних ресурсів, персоналу, виробничих потужностей, тощо[1].

Оптимізація виробничої програми провадиться з метою:

1) планування оптимальної структури номенклатурних позицій, тобто більш економічно вигідного формування виробничої програми: скільки та яких виробів треба виготовити в плановому періоді за раціонального й повного використання виробничих потужностей, трудових і матеріальних ресурсів;

2) визначення максимально можливого обсягу продукції та економічної межі нарощування виробництва, при цьому враховують закон спадної продуктивності ресурсу[7,8].

Так як на виробничу програму більш реально впливати і аналізувати з точки зору другої позиції, тобто на пряму від безперервності виробничого процесу, то розглянемо другу умову більш детально.

Безперервність виробничого процесу безпосередньо визначається технологіями, які використовуються на підприємстві, а саме технологічним процесом, при якому переробляються матеріали чи продукти безперервним потоком з одного технологічного апарата (машини) до іншого. Безперервні процеси, як правило, виконують на різних технологічних апаратах, а перервні - на технологічних машинах. Тому як результат, коли ми намагаємось створити оптимізовану виробничу програму, яка б була на 100% виконана, має переважати у виробничому процесі технологічні апарати, які б нівелювали різницю у часі на різних стадіях виробництва. Це досить громіздка робота, але вона зазвичай є виправданою, оскільки дозволяє зекономити і час, і роботу додаткових працівників, які б мали контролювати подібні процеси. По суті це означає, що процес виробництва має бути автоматизованим. Хоча варто зазначити, що не у всіх галузях виробництва реально втілити такі проекти (наприклад хімічні виробництва), оскільки мають бути мінімальні перерви і контроль людини. Впровадження безперервних технологічних процесів дозволяє вирішити комплекс завдань і перш за все підвищити рівень механізації та автоматизації виробництва і на цій основі знизити трудомісткість виробництва, якісно змінити соціальні умови праці. Суттєвим мінусом є соціальний фактор, а саме незадоволеність людей через втрату робочих місць тих, хто б виконували дану роботу. Крім того, у безперервних технологічних процесах доцільно таке управління ними, при якому забезпечується в кожен момент максимально можлива продуктивність при найкращій якості отримуваної продукції і мінімальних витратах на виробництво. В цілому, для обслуговування безперервних технологічних процесів створюють комплексні бригади, до складу яких входять оператори, машиністи, чергові слюсарі, електрики, робітники різних професій. У цьому випадку спільне обслуговування установки операторами засноване на поділі праці по кваліфікації. Цей аспект було вказано у факторах, від яких залежить виробничий процес.

Інший напрям, що визначає успішність досягнення стабільної діяльності - це забезпечення фінансової стійкості підприємства. Фінансова стійкість підприємства - це такий стан його фінансових ресурсів, їх розподілу і використання, який забезпечує розвиток підприємства за рахунок росту прибутку і капіталу при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах невизначеності ринкової ситуації. Фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Цей ступінь незалежності можна оцінювати за різними критеріями, кожен із яких має відповідні нормативні значення. Дамо коротку характеристику основних:

- сума власних обігових коштів - числового конкретного значення немає, а нормальним вважається додатне значення цієї суми і збільшення цієї суми в динаміці;
- коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами, відповідність даного показника пов'язують із вище згаданим показником. Нормативним значенням більшість вчених-економістів вважають вище 0,1;
- маневреність робочого капіталу - числового виразу норматив не має, але про позитивні тенденції свідчить здатність підприємства зменшувати цей показник, тобто покривати обсяг запасів силами власних коштів;
- маневреність власних обігових коштів - числового виразу не має, а позитивним явищем є високе значення частки власних обігових коштів, що знаходяться у грошовій формі;
- коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів свідчить про рівень фінансування запасів за рахунок довгострокових джерел фінансових ресурсів. Позитивною динамікою є збільшення показника.
- коефіцієнт фінансової незалежності за нормативом має лежати в межах від 0,4 до 0,6. Невідповідність цього показника говорить про нераціональне використання власного потенціалу;
- коефіцієнт фінансової залежності, він є оберненим до попереднього, а його нормативне значення - близько 2;
- коефіцієнт маневреності має нормативне значення від 0,1 і показує яка частка власного капіталу спрямована на фінансування оборотних активів;
- коефіцієнт концентрації позикового капіталу є протилежним до коефіцієнту автономії і його нормативне значення коливається в межах 0,4-0,6;
- показник фінансової стабільності - показує як співвідноситься розмір власних та позикових коштів, нормативне значення дорівнює одиниця;
- коефіцієнт фінансової стійкості має лежати в межах 0,7-0,9, відповідність даному нормативному значенню свідчить про низькі ризики втрати платоспроможності.

Таким чином, узагальнюючи все вищевказане можна прийти до висновку, що запорукою успішного забезпечення стабільної діяльності підприємства за рахунок виконання виробничих програм є контроль виконання двох позицій, а саме:

- техніко-технологічної (безперервність виробничого процесу з підкріпленням матеріально-технічної бази);
- фінансово-економічної (забезпечення фінансової стійкості через дотримання нормативів визначених критеріїв).

Висновки. Наукова новизна результатів дослідження полягає у обґрунтуванні розгляду фінансової стабільності підприємства через використання системи планів та програм, зокрема виробничої програми та показників, які її визначають. Теоретичне та практичне значення результатів дослідження виявляється у використанні систематизованого матеріалу статті для здійснення більш зручного контролю за досягненням стабільності роботи підприємства, через оптимізацію виробничих програм. І так як вони залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, які динамічно змінюються, то актуальним буде подальше дослідження даної теми із врахуванням зміненої ринкової кон'юнктури.

Література:

1. Гукалюк А.Ф. Моделювання процесу розробки оптимальної виробничої програми / А.Ф. Гукалюк // Актуальні проблеми економіки. - 2006. -№ 9.
2. Сідун В.А. Економіка підприємства : навч. посібник / В.А. Сідун, Ю. В. Пономарьова; вид. 2-ге, перероб. та доп. - К.: Центр навчальної літератури, 2006. - 356 с.
3. Гаркавенко С.С. Маркетинг : підручник; 4-е вид. доп. / С.С. Гаркавенко. - К.: Лібра, 2006. - 720 с.
4. Перерва П.Г. Управління маркетингом на машинобудівних підприємствах / П.Г. Перерва. - Харків: „Основа”, 1993. - 285 с.
5. Басовский Л.Е. Прогнозирование и планирование в условиях рынка: учеб. пособие / Л.Е. Басовский - М.: ИНФРА - М, 2003. - 260 с.
6. Пашута М. Т. Прогнозування та програмування економічного і соціального розвитку: навч. посібник / М. Т. Пашута. К.: Центр навч.літ., 2005. - 260 с.
7. Економіка підприємства: підручник / за заг. та наук. Ред. Г.О. Швиданенко. - [вид. 4-те, перероб. і доп.]. - К. : КНЕУ, 2009. - 816 с.
8. Москалюка В.Є. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / В. Є. Москалюка; за заг. ред. В. Є. Москалюка. -К.: КНЕУ, 2005.-384 с.
9. Тарасюк Г.М., Шваб Л.І. Планування діяльності підприємства: навч. посіб. / Г. М. Тарасюк, Л.І. Шваб. - К.: Каравела, 2003. - 432 с.